

6 Μαρτίου 2015

Δόγμα και ήθος, πίστη και έργα (Μέρος Α΄)

/ Γέροντας Ιωσήφ Βατοπαιδινός († 2009)

Εάν μας ζητούσε κάποιος να του πούμε σε τι συνίσταται η πρακτική ευσέβεια των χριστιανών, δεν θα υπήρχε πιο σύντομος ορισμός για να απαντήσουμε, παρά

αυτός: πίστη και έργα, δηλαδή δόγμα και ήθος. Δυο λέξεις παμπεριεκτικές, γιατί περικλείουν μέσα τους όλη την αποκάλυψη, όλο τον Θεό, όλη τη δημιουργία, όλο τον άνθρωπο και, το πιο ενδιαφέρον, όλη τη θεία οικονομία με την οποία επανευρίσκει ο άνθρωπος τη θέση του στους κόλπους της θείας αγάπης και με την οποία πραγματοποιήθηκε το μέγα μυστήριο της Θεανθρωπήσεως που αποτελεί δεύτερη δημιουργία, μεγαλύτερη από την πρώτη.

Η ουσία της θείας αποκαλύψεως βρίσκεται σ' αυτούς τους δύο πόλους: το δόγμα και το ήθος. Εδώ θα ασχοληθούμε μόνο με το ένα σκέλος, αυτό που μας εισάγει στην πρακτική ευσέβεια· θα αφήσουμε τα βαθύτερα θεολογικά νοήματα. Είμαστε, με τη Χάρη του Θεού, πιστοί· εκείνο που μας χρειάζεται είναι να πλησιάσουμε ουσιαστικά τον Θεό να γίνουμε δεκτικοί της θείας του αγαθότητας, ώστε να μας μεταδώσει όλα όσα Εκείνος μόνος του μας υποσχέθηκε και τα οποία βλέπουμε στη ζωή των αγίων του και όσων Τον αγάπησαν και φύλαξαν τις εντολές Του. Αυτή η πρακτική εφαρμογή της πίστεως είναι που μας λείπει τόσο πολύ σήμερα, ώστε, ενώ πιστεύουμε, να μη βλέπουμε ουσιαστικά αποτελέσματα στη ζωή μας.

Με τη θεία αποκάλυψη ο Θεός μας οδήγησε στην πίστη προς Αυτόν, αλλά συγχρόνως μας κάλεσε και στην υπακοή στο θείο Του θέλημα. Έτσι, έβαλε παράλληλα την προς Αυτόν πίστη με την προς Αυτόν υπακοή. Όταν χωριστούν αυτά τα δύο, τότε συμβαίνει εκείνο που λέει η Αγ. Γραφή, «Πίστις χωρίς τα έργα είναι νεκρή» (Ιακ. β' 26). Ας πάρουμε προς πίστωση των λεγομένων μας ένα κομμάτι από την αποκάλυψη του Θεού προς τον Αβραάμ, που αποδεικνύει ότι την αποκάλυψη ακολουθεί αμέσως η κλήση για πρακτική υπακοή: «Και φανερώθηκε ο Κύριος στον Άβραμ, και του είπε: Εγώ είμαι ο Θεός σου· να πορεύεσαι ενώπιον μου και να είσαι τέλειος. Και θα συνάψω τη διαθήκη μου μεταξύ σου και μεταξύ μου και θα σε πληθύνω πάρα πολύ» (Γεν. 17, 1-2).

Βλέπουμε εδώ πως ο Θεός συνάρμοσε κατά τρόπον αδιάρρηκτο την προς Αυτόν πίστη με την προς Αυτόν υπακοή. «Εγώ είμαι ο Θεός σου», λέει στον Αβραάμ, οδηγώντας τον στην αληθινή πίστη· κι αμέσως τον οδηγεί στην υπακοή: «να πορεύεσαι ενώπιον μου και να είσαι τέλειος». Αφού όμως πιστεύσει κανείς, ο Θεός δεν επιτρέπει καμμιά παραχάραξη ή οικονομία στην πίστη («Τη δόξα μου δεν θα δώσω σε κανένα ψεύτικο θεό, ούτε τον έπαινο των αρετών μου στα άψυχα είδωλα»)(Ησ. 42, 8). «Εγώ είμαι ο Θεός σου», τονίζει λοιπόν κι αμέσως ζητά υπακοή: «να πορεύεσαι ενώπιον μου», προσθέτοντας εμφαντικά, «και να είσαι τέλειος». Δεν απαιτεί, δηλαδή, απλώς υπακοή, αλλά ζητά ακρίβεια πρακτικής

εφαρμογής του θελήματός του. Σαν συνέπεια τούτου, επέρχεται η επαγγελία: «Και θα συνάψω τη διαθήκη μου... και θα σε πληθύνω πάρα πολύ».

Βλέπουμε εδώ μιά αδιάρρηκτη ενότητα στην αποκάλυψη δόγματος και ήθους, πίστεως και πράξεων, που είναι πράγματα αδιαχώριστα. Οποιαδήποτε άρνηση ή παραμέληση του ενός από τους δύο αυτούς πόλους, καταργεί το αποτέλεσμα και οδηγεί σε αποτυχία. Πράγματι, τί την θέλω την πίστη, αν αυτή είναι μόνη της; Τι θα ωφεληθώ πιστεύοντας ότι ο Θεός υπάρχει και είναι Αυτός όπως η αποκάλυψη τον περιγράφει; Μήπως και τα δαιμόνια δεν «πιστεύουν και φρίττουν», όπως λέγει η Γραφή; (Ιακ. β' 19). Μήπως η πίστη μας προσφέρει τίποτε στον Θεό, ή πάλιν η απιστία μας τον μειώνει; «Εάν απιστούμε —λέει η Γραφή— εκείνος πιστός μένει» (Β' Τιμ. β' 13).

Σκοπός της πίστεώς μας και των έργων είναι, όπως αναφέρθηκε, να σχετισθούμε ουσιαστικά με τον Θεό, να τον πλησιάσουμε, να επανακτήσουμε την πατρική του εύνοια, την οποία χάσαμε με την πτώση μας, και να απολαύσουμε τις θείες δωρεές, που δεν είναι άλλο παρά η ανάσταση και θέωσή μας. Αυτό ακριβώς εννοεί κι ο Χριστός όταν λέει, «Στη βασιλεία του Θεού δεν θα μπει όποιος μου λέει Κύριε, Κύριε, αλλά όποιος κάνει το θέλημα του ουράνιου Πατέρα μου» (Ματθ. ζ' 21). Τα λόγια αυτά αποδεικνύουν την πλάνη εκείνων οι οποίοι υποστηρίζουν ότι αρκεί μόνο να πιστεύει κανείς για να σωθεί, ενώ, όπως είδαμε, την πίστη είναι απαραίτητο να ακολουθεί η υποταγή, η πράξη, μετά από την οποία έρχεται το αποτέλεσμα, η επαγγελία, που αναλόγως των ελλείψεων και αναγκών μας θα οδηγήσει τον καθένα στη θεραπεία, στη φώτιση στον καθαρισμό και τελικά στον αγιασμό, που είναι η σωτηρία.

Παρατηρείται όμως, ταυτόχρονα, και μια αντίθετη πλάνη: ότι δηλ. αρκούν τα καλά έργα που προστάζει ο Θεός και ότι, επομένως, για ένα που πράττει το καλό δεν είναι απαραίτητη η ορθή πίστη. Είναι μια θεωρία που αποτελεί αθεράπευτη αρρώστια του μεγαλύτερου μέρους του δυτικού κόσμου και που προκαλεί πολλή σύγχυση. Τέτοιες όμως κρίσεις και αποφάσεις δικαιούνται ο άνθρωπος να εκφέρει και να λαμβάνει μόνο στη σφαίρα των δικών του γνώσεων. Όταν πρόκειται για το υπέρ φύσιν, το θείο, το υπερβατικό, δεν μπορεί ο άνθρωπος να γνωρίσει μόνος του την αλήθεια, αλλά θα τη δεχθεί μόνο διά υπερφυσικής αποκαλύψεως. Η αποκάλυψη του υπερφυσικού μόνο διά της πίστεως γίνεται δεκτή, και με βάση τις υποδείξεις της πίστεως εφαρμόζεται, και μόνον τότε γίνονται φανερές οι ενέργειες και οι επαγγελίες αυτού που δίνει την αποκάλυψη.

Ας δούμε όμως και μια άλλη πτυχή της πίστεως, αναγκαία και αυτή για την πνευματική ζωή των πιστών. Είναι η πίστη που μας διδάσκει τους τρόπους με τους οποίους Αυτός που πιστεύουμε σαν Θεό και Πατέρα μας, διοικεί και κυβερνά με τρόπο συχνά ακατάληπτο για μας την κτίση Του. Όπως ξέρουμε, ο κόσμος αυτός δεν παρέμεινε όπως τον έπλασε ο Θεός, αλλά λόγω της πτώσεως του ανθρώπου εισήλθε ο θάνατος και η φθορά σ' αυτόν. Ο απ. Παύλος λέει: «ξέρετε, βέβαια, πως η κτίση υποτάχτηκε κι αυτή στη φθορά, όχι γιατί έφταιγε αλλά γιατί έτσι θέλησε αυτός που την υπέταξε. Έχει όμως πάντοτε την ελπίδα, κι αυτή ακόμα η κτίση, πως θ'απελευθερωθεί από την υποδούλωσή της στη φθορά, και θα μετάσχει στην ελευθερία που θ' απολαμβάνουν τα δοξασμένα παιδιά του Θεού. Ξέρουμε καλά ότι ως τώρα όλη η κτίση στενάζει και κραυγάζει από πόνο, σαν την ετοιμόγεννη γυναίκα. Και όχι μόνο η κτίση. Το ίδιο κάνουμε κι εμείς: έχουμε ως αρραβώνα του νέου κόσμου το Άγιο Πνεύμα, εσωτερικά όμως κι εμείς στενάζουμε, γιατί λαχταρούμε να γίνουμε για πάντα παιδιά του Θεού και να γλιτώσει το σώμα μας από τη φθορά»(Ρωμ. η' 20-23).

Σ' αυτόν λοιπόν τον κόσμο της εξορίας και της φθοράς δεν ενεργεί μόνο ο νόμος του Δημιουργού Θεού, αλλά παρενέβη και ο νόμος του διαβόλου και της αμαρτίας. Από το λαβύρινθο των αντίθετων πνευματικών καταστάσεων στον οποίον εισάγει τον άνθρωπο η συνύπαρξη των δύο αυτών αντίθετων δυνάμεων που ζητούν η καθεμιά να τον ελκύσει προς το μέρος της, ο άνθρωπος μόνο διά της πίστεως μπορεί να βρει το δρόμο του.

Ας αναφέρουμε ένα παράδειγμα. Πιστεύουμε και παραδεχόμαστε τον Θεό σαν παντοδύναμο, σαν πανάγαθο, σαν προνοητή και δωρεοδότη με τις τόσες του επαγγελίες. Και πράγματι είναι τέτοιος, «πιστός σε όλους τους λόγους του». Στις σχέσεις του όμως μέσα στον κόσμο φαίνεται να «συμβιβάζεται», να προσαρμόζεται στην ανθρώπινη ασθένεια, κι έτσι να τροποποιεί τις αποφάσεις του. Η αδυναμία του ανθρώπου να φυλάξει υπακοή στο θείο θέλημα, φέρνει τον Θεό σε αντίθεση με τις επαγγελίες του και την εφαρμογή της δικαιοσύνης του. Μη θέλοντας δηλαδή από άπειρη αγαθότητα να καταδικάσει και άρα να απορρίψει τον άνθρωπο, μεταβάλλει με την πανσοφία του τους τρόπους της προνοίας Του με τους οποίους θα ευεργετούσε και θα έσωζε, και αντί αυτών παιδεύει, κρύβεται, σιωπά και φαίνεται να ενεργεί αντίθετα με τις θεοπρεπείς του ιδιότητες. Αυτό ακριβώς κάνει τον πιστό να τα χάνει και να διερωτάται, όπως παλιά ο Γεδεών. Όταν τον πρόσταξε ο Άγγελος Κυρίου να συνεχίσει την προάσπιση των Ιουδαϊκών συμφερόντων βεβαιώνοντάς τον ότι «ο Κύριος είναι μαζί σου», απάντησε: «Αφού ο Κύριος είναι μαζί μας, γιατί μας βρήκαν τα κακά;». Χρειάζεται πολύς χρόνος να

αναλύσει κανείς τα μυστήρια αυτά της διοικητικής του Θεού προνοίας προς την κτίση του, που συχνά φαίνονται στα μάτια μας αντίθετα απ' ό,τι εμείς φανταζόμαστε. Το κλειδί που θα μας ανοίξει την είσοδο στην κατανόηση των μυστηρίων αυτών είναι η πίστη.

Η πτώση του ανθρώπου ανάτρεψε τα πάντα και έφερε σύγχυση σε όλα. Όπως είναι γνωστό, ένας ήταν στην αρχή ο νόμος στον οποίο κι εμείς και όλη η κτίση υπακούαμε. Τώρα στη γη αυτή της εξορίας επιβλήθηκε τυραννικά και άλλος νόμος: ο νόμος του άρχοντα του αιώνος τούτου, ο νόμος του σατανά. Ο «λογισμός του ανθρώπου είναι συνέχεια κακός από τη νηπιακή του ηλικία»(Γεν. 8, 21), τα πάθη και οι συνήθειες που απόκτησε, η αμαρτία που παίρνει από αυτά δύναμη, ο διάβολος που πλανά την οικουμένη, ακόμα και οι ασθένειες και όλα τα φυσικά κακά που προέρχονται από το νόμο της φθοράς, η αρρωστημένη προαίρεση κ.λπ., ανατρέπουν την υποσχεθείσα υπακοή προς τον Θεό και εμποδίζουν την εκπλήρωση των αγαθών του επαγγελιών. Και αντί γι' αυτά, ακούμε ότι «πολλές είναι οι συμφορές που βρίσκουν τον αμαρτωλό» (Ψαλμ. 31, 10)· και πάλιν· «ας συσφιχθούν με φίμωτρο και χαλινάρι τα σαγόνια τους που δεν σε πλησιάζουν, για να δαμαστεί η άτακτη ορμή και η αντίθεση βούλησής τους» (Ψαλμ. 31,9).

Η αντίθεση αυτή προς τις επαγγελίες που περιέχει η πίστη, ότι «καμιά μάστιγα ασθένειας δεν θα αγγίξει την κατοικία σου» και ότι «θα δώσει εντολή ο Κύριος στους αγγέλους του για σένα να σε προστατεύσουν» (Ψαλμ. 90, 10-11), και γενικά προς το θρίαμβο τον οποίο ο Θεός επαγγέλλεται σε μας, προκύπτει από την αδυναμία μας να πειθαρχήσουμε στο θείο θέλημα. Οπότε προς αφυπνισμό και διόρθωση αφήνει ο Θεός κατ' επάνω μας τα διάφορα δεινά για να μη προδώσουμε τελείως την επαγγελία της πίστεως και χωριστούμε από Αυτόν. Η ενέργεια αυτή του Θεού διαφορετικά φαίνεται στην πράξη και διαφορετικό σκοπό εξυπηρετεί· είναι μυστήριο το οποίο μόνο διά της πίστεως μπορεί να ερμηνευθεί.

Στον μυστηριώδη αυτόν τρόπο της ζωής του ανθρώπου υπετάγη και ο Κύριός μας Ιησούς, ο οποίος εκοινώνησε στη δική μας φύση και μετείχε σ' όλα τα αδιάβλητα πάθη, κόπο, πόνο κ.λπ., τα οποία εισήγαγε η παρακοή του ανθρώπου στο θείο θέλημα. Και, αντίθετα προς τις περί προστασίας και σκέπης του Θεού επαγγελίες, μαρτύρησε πάνω στο Σταυρό.

Η πίστη ήταν εξ αρχής ο πρώτος παράγοντας της ανταποκρίσεως του ανθρώπου στην αποκάλυψη του Θεού και με βάση αυτήν οι δίκαιοι της Παλαιάς Διαθήκης

έλαβαν από τον Θεό την καλή μαρτυρία, όπως με τόσες λεπτομέρειες μας περιγράφει ο Απ. Παύλος στη προς Εβραίους επιστολή. Η αποκάλυψη διά της πίστεως διδάσκει και ο άνθρωπος διά της πράξεως ενεργεί τα πιστευόμενα, και έτσι επιτυγχάνεται η ανακαίνιση από τη φθορά που προκάλεσε η αποστασία. Το πιο ζωντανό παράδειγμα που δείχνει αυτή την απαραίτητη ενότητα δόγματος και ήθους, πίστεως και έργων, είναι η επί του Όρους ομιλία του Κυρίου μας που αποτελεί τον κώδικα της Χριστιανικής ζωής, τον «καταστατικό» μας χάρτη.

Δεν ερευνά ο πιστός τι η πίστη τον προστάζει, γιατί δεν πιστεύει βάσει λογικών αποδείξεων και συγκριτικών στοιχείων. Δεν πλησιάζει τον Θεό σαν σαρράφης, σαν συναλλάκτης, για να ανταλλάξει προϊόντα ή να πάρει ποσοστά. Εάν συνέβαινε κάτι τέτοιο, τότε η πίστη καταργείται αφού υπάρχει το είδος της καθορισμένης συναλλαγής. Ο Παύλος μας λέγει χαρακτηριστικά ότι σ' αυτή τη ζωή, «διά πίστεως περιπατούμεν, ου διά είδους», δηλ. ζούμε με την πίστη και όχι με την άμεση όραση του Κυρίου (Β' Κορ. ε' 7).

Ίσως να πει κανείς· τότε, τα έργα τί χρειάζονται, και μάλιστα με τόση ακρίβεια και επιμονή; Η προς τον Αβραάμ πρόσκληση του Θεού, την οποία είδαμε στην αρχή, μας διδάσκει τον λόγο: «Εγώ είμαι ο Θεός σου· να πορεύεσαι ενώπιον μου και να είσαι τέλειος». Η εντολή «να είσαι τέλειος» αποδεικνύει την ύπαρξη ακαθαρσίας και βρωμιάς παράλληλα με τη φθορά που ντυθήκαμε και το «σώμα του θανάτου», για το οποίο θρηνεί ο Παύλος (Ρωμ. ζ' 24). Τη φθορά και τη θνητότητα καταργεί η χάρη του Σταυρού και της Αναστάσεως του Κυρίου μας. Για την κατάργηση όμως της βρωμιάς και της ακαθαρσίας χρειάζεται και η δική μας συνέργεια, που είναι η πρακτική ομολογία της υποταγής και αφοσιώσεώς μας προς τον Θεό Πατέρα, τον οποίο αρχικά αρνηθήκαμε. Είναι, τρόπον τινά, η επανόρθωση της πρώτης παρακοής. Αυτή τη σημασία έχει και το «να γίνετε άγιοι, επειδή και εγώ είμαι άγιος, λέει Κύριος» (Α' Πέτρ. α' 16). Για να υπάρξει δηλαδή κοινωνία μεταξύ μας και του Θεού πρέπει να προηγηθεί μια κάθαρση, μια απαλλαγή από τα στίγματα της αμαρτίας και του θανάτου.

Πιο πάνω είχαμε αναφέρει τα επίκτητα κακά και ιδιαίτερα την ροπή στα πονηρά, τα οποία αποκτήσαμε μεταπτωτικά και τα οποία, τρόπον τινά, έγιναν σαν ένας δεύτερος νόμος βαρύτητας που επιδρά αρνητικά στη θέλησή μας να σηκωθούμε ψηλά, «προς τα άνω», όπου ο Χριστός, εκεί όπου έχουμε το «πολίτευμά» μας (Φιλιπ. γ' 20). Οι θείες εντολές, βάσει των οποίων καλούμαστε να ενεργούμε, είναι η σκάλα η οποία μας οδηγεί προς τα άνω. Είναι τα φάρμακα που φέρνουν τη θεραπεία της αρρωστημένης μας φύσεως.

Ο άνθρωπος λοιπόν που δεν βρίσκεται στο νόμο του ήθους που επιβάλλουν οι θείες εντολές θα βρίσκεται στο αντίθετο μέρος. Π.χ. όποιος δεν υπακούει στην εντολή

της αλήθειας, θα βρίσκεται στο ψέμα· όποιος δεν πειθαρχεί στη δικαιοσύνη, θα βρίσκεται στην αδικία· όποιος δεν είναι σώφρων και ηθικός, θα παρασύρεται στην ανηθικότητα και ασωτία· και γενικά όποιος δεν βρίσκεται στις θείες αρετές, που πηγάζουν από τις εντολές του Θεού, θα βρίσκεται στις αντίστοιχες κακίες. Όπως δε είναι γνωστό, «ο Θεός δεν παραμένει σε σώμα γεμάτο αμαρτίες». Εδώ βρίσκεται και η σημασία του λόγου του Κυρίου μας, «όποιος δεν είναι με το μέρος μου είναι εναντίον μου, κι όποιος δε μαζεύει μαζί μου σκορπίζει»(Ματθ. ιβ' 30). Ο Ιησούς, κατά τους Πατέρες μας, βρίσκεται μέσα στις εντολές Του. Επομένως, όποιος κρατά και φυλάττει τις εντολές, βρίσκεται μετά του Ιησού και μαζεύει μαζί του. Εάν όμως δεν φυλάττει τις εντολές, τότε ούτε με τον Ιησού βρίσκεται, ούτε μαζί του μαζεύει, αλλά σκορπίζει.

Δεν είναι λοιπόν δουλεία η προς τον Θεόν υπακοή, όπως υποστηρίζουν οι ορθολογιστές και οι άπιστοι, αλλά φιλόανθρωπη οικονομία της αγαθότητάς του προς τον πεσόντα άνθρωπο. Εξ άλλου ο Θεός είναι ανενδεής, δεν έχει ανάγκη τον άνθρωπο, η εργασία του ανθρώπου δεν αποτελεί καμμία προσφορά προς τον Θεό. Εκείνο που φανερώνει η υποταγή του ανθρώπου στις θείες εντολές είναι η πρακτική αντίθεσή του στον παρά φύση νόμο, που θα έπρεπε να χαρακτηρίζει τη ζωή μόνο των ζώων και των δαιμόνων και όχι του «κατ' εικόνα και ομοίωσιν Θεού» δημιουργήματος που λέγεται άνθρωπος.

Πηγή: vatopaidi.gr

<http://bitly.com/18LMcC9>